

Verstoring van vogels door vliegtuigen:

vechten tegen de bierkaai?

Gerard Ouweneel

Net ten zuiden van de Randstad, rond het Hollandsch Diep en Haringvliet, nemen de waarnemingen van verstoringen van vogelconcentraties door vliegtuigen de laatste jaren toe. Daarbij gaat het met name om verstoringen van ganzen. Het vermoeden groeit dat afgezien van onverschilligheid, onwil en onwetendheid ook moedwil in het spel kan zijn. Na enkele ontmoedigende ervaringen ging begin 2002 via Euro Birdnet Nederland (EBNNL) een boodschap rond, welke als doel had te peilen hoe het elders in den lande toegaat. Uit de reacties viel op te maken dat de gang van zaken in het noordelijke Deltagebied niet op zichzelf staat. Contacten met autoriteiten om in knellende gevallen aan een oplossing te werken, geven geenszins aanleiding tot optimisme.

Op zaterdag 23 november 2002 gingen Ben van der Velden en auteur op Overflakkee op pad in de langs het Haringvliet gelegen Zuiderdieppolder, daar waar het Zuiderdiep landinwaarts buigt richting Dirksland. Om 13.50 uur nadert laag vanuit het oosten, over de Westplaat, een in KLM-kleuren uitgedost eenmotorig vliegtuig. Op een hoogte van maximaal honderdvijftig meter begint het toestel rond te cirkelen. De massaal aanwezige ganzen raken in paniek en vliegen over de dijk naar het Haringvliet. Bij ons

ontstaat ergernis en wij vermoeden enigszins achterdochtig dat de piloot van het toestelletje zijn manoeuvres met opzet verricht, met als doel de ganzen te verstoren. Op het schriftelijke verzoek aan de op Schiphol-Oost kantoor houdende Luchvaartpolitie (LVP) zich over de zaak te buigen, komt geen reactie.

Een ander voorbeeld. Op dinsdag 21 januari 2003 is Adrie van der Heiden in het Oude Land van Strijen, in de Hoeksche Waard. Een belangrijk deel van de polder bezit de

Foto boven: Bij Grauwe Ganzen veroorzaakt het laag vliegen veel onrust.

Foto: Luuk Plekker.

status van reservaat, speciaal opgericht voor overwinterende ganzen. Staatsbosbeheer voert er het beheer. De aanwijzing als 'SBZ-gebied' vond plaats in 2000. Het Oude Land valt dus onder de Europese Vogelrichtlijn, hetgeen inhoudt een verbod om vogels te verstoren of te verontrusten. Welnu, op de bewuste datum houden er zich ongeveer vijftienduizend ganzen op, waaronder een gezelschap Dwergganzen. Van der Heiden neemt waar hoe rond 12.00 uur boven het terrein een sportvliegtuigje een half uur lang 'stunt' door, steeds opnieuw, duikvluchten uit te voeren, op te trekken alsmede spiraalvluchten en loopings te verrichten.

Uiteindelijk verdwijnt het toestel naar het noorden, in de richting waarin vliegveld Zestienhoven ligt. Dan zijn de ganzen ook verdwenen, naar bestemmingen die grotendeels buiten het Oude Land liggen. Over deze kwestie gaat eveneens een uitgebreid rapport naar de Luchtvaartpolitie. Ook hierop blijft reactie uit.

Deze voorbeelden zijn slechts twee gevallen uit een reeks, waarin de affaires elkaar steeds sneller lijken op te volgen. In een poging deze systematisch te registreren heeft Arie van der Linden, lid van de Vogelwerkgroep Hoeksche Waard, een speciaal 'verstoringformulier' ontworpen, waarop de

waarnemer plaats, tijdstip en aard van de verstoring kwijt kan. Hiertoe kwam hij vooral omdat het vermoeden groeit dat de ganzen voor langere perioden het Oude Land van Strijen gaan mijden, en ook dat ze er schuwer worden.

Gevechtshelikopters

Al eerder, in februari 2001, nam ik waar hoe in het Oude Land van Strijen een sportvliegtuigje de ganzen in paniek bracht door een serie 'stootduiken' uit te voeren om daarna enkele honderden meters laag boven het maaiveld van de polder te blijven vliegen. Daarna steil omhoog, een bocht en herhaling. Dat gebeurde boven en in een deel van het Oude Land waar op dat ogenblik veel ganzen foerageerden. Navraag bracht aan het licht dat instructeurs van op Zestienhoven gestationeerde lesvliegtuigen het wijde en open Oude Land van Strijen gebruiken om hun leerlingen landingstechnieken bij te brengen. Daarbij bleef het niet. Nadat Defensie al eerder de Hoeksche Waard had onthaald op een laagvlieg-parade van haar Apache-helikopters, welke wapenschouw door mens en vogel niet in dank werd afgenomen, ging de Luchtmacht er begin maart 2003 toe over boven het gebied urenlange oefeningen te houden. Veel

Hoe zijn de reacties op hoogwatervluchtplaatsen na het verschijnen van de laagvliegers? Foto: Marc van Leeuwen.

deining en protesten, onder andere van Vogelbescherming Nederland, welke organisatie terecht wees op alle kwalificaties die het Oude Land van Strijen in de wacht sleepte, waaronder 'Vogelrichtlijngebied' en 'Important Bird Area'. In een reactie op de brief van Vogelbescherming wijst de staatssecretaris van Defensie op de status van de Hoeksche Waard als één van de zogenaamde laagvlieggebieden in dit land.

Deze categorie terreinen ligt grotendeels boven 'groene' gebieden, hetgeen de aanwijzing van delen van deze gebieden als Vogelrichtlijn- of Habitatrichtlijngebied niet in de weg gestaan heeft. Bestaand gebruik kan worden voortgezet, tenzij er sprake is van significant negatieve gevolgen. Maar individuele verstoring wordt op zichzelf niet beschouwd als significant negatief effect. De staatssecretaris kondigt in zijn brief van 20 augustus 2003 aan 'vooralsnog uit te gaan van voortgezet gebruik van laagvlieggebieden'. Met 'vooralsnog' duidt de bewindsman op onduidelijkheid over de draagwijdte van 'significant negatieve effecten'.

Jurisprudentie en aanvullende regelgeving zullen de toelaatbaarheid van bepaalde activiteiten nader moeten aanwijzen, aldus de staatssecretaris.

Luchtvaartpolitie (LVP)

Zolang deze jurisprudentie annex aanvullende regelgeving ontbreekt, zal het laagvlieggebied de Hoeksche Waard en zijn vogels, en andere (vogel)gebieden in Nederland met dezelfde status, het moeten doen met luchtmachtoefeningen en wellicht ook capriolen uithalende sportvliegtuigen. Mede gelet op het incident op Goeree-Overflakkee dat in ieder geval geen laagvlieggebied betreft, had ik op 25 maart 2003 een gesprek met de LVP. De drie aan dit gesprek deelnemende functionarissen waren openhartig, maar het resultaat was desondanks ontmoedigend. De LVP beschouwt zaken als verstoring van vogels door de luchtvaart vallend onder 'milieu', een hoofdstuk dat als gevolg van onderbezetting noodzakelijkerwijs helaas na 'veiligheid' en 'criminaliteit' moet komen. Op mijn opmerking dat de LVP baat kan hebben bij nauwkeurige rapportages van waarnemers, was het antwoord dat men deze graag ontvangt, maar dat de ervaring was dat indien 'een zaak' bij de rechter zou komen, deze, alvorens tot uitspraak over te gaan, over de kwestie afdoende bewijzen wil hebben. Zowel de rechter als de LVP zelf acht hiertoe alleen de LVP geschikt, waarbij met name de geschatte vlieghoogte problemen oplevert. Thans experimenteert de

Als gevolg van verstoring door vliegtuigen verlaten ganzen soms de beschermde gebieden.
Foto: Luuk Plekker.

Brandgans.

Foto: Luuk Plekker.

LVP met een door Leica geproduceerde, door laser gestuurde hoogtemeter, welk apparaat • 25.000 kost. Slechts een door een dergelijk apparaat afgelezen hoogte acht de rechter afdoende bewijs. Omdat men teleurstellende ervaringen heeft opgedaan ('we hebben ons oortjes laten aannaaien'), begint de LVP niet meer aan waar-schuwendende telefoontjes naar een overtreder. Mijn reactie dat omdat als gevolg van de geschetste gang van zaken alleen door de LVP zelf vastgestelde vogelverstoringen kans hebben te worden behandeld, kreeg bevestiging. En dat gold eveneens voor de conclusie dat in de praktijk hierdoor een zaak weinig kans heeft ooit voor de balie te komen, zulks ook al omdat plaatselijke politiekorpsen hun luchtvaartkwesities voorleggen aan de LVP.

Ganzenschade

Verder sprekend over de Hoeksche Waard kwam naar voren dat de status 'laagvlieg-gebied' inhoudt minimaal een hoogte van 100 voet (30 m) en maximaal 1000 voet (300 m). Voor de burgerluchtvaart gelden in de Hoeksche Waard andere voorschriften, waarbij de elementen 'bebouwing' en 'open gebied' sleutelrollen vervullen. Met ont-heffingen zouden de autoriteiten ruimhartig omspringen. Schrijver kreeg een kaart te zien waarop deze zaken nader staan uitgewerkt. Vogelwerkgroepen in dit land die te maken hebben met hinderlijke verstoringen van vogels door vliegtuigen, doen er goed aan zo'n kaart aan te schaffen.

Op mijn vraag hoe de positie van natuur-gebieden (Vogelrichtlijngebieden en dergelijke) te plaatsen in de context van een laagvlieggebied, bleven de LPV-functio-narissen terughoudend. Enfin, sinds de brief van de staatssecretaris van Defensie van 20 augustus 2003, vijf maanden na het bewuste gesprek, weten wij in ieder geval hoe dit departement tegen de zaak aankijkt ... 'vooralnog voortgezet gebruik'.

Terug naar het Oude Land van Strijen, met zijn status van Vogelrichtlijngebied en Important Bird Area. Voor een dergelijk gebied kan het natuurlijk niet de bedoeling zijn dat (gevechts)helikopters er hun vlieg oefeningen houden en burgergerpiloten met hun leerlingen landingsmanoeuvres nabootsen. Bestaan er elders in dit land geen analoge situaties? Voor het Oude Land van Strijen en wellicht óók elders, komt er nog een interessant aspect bij. Nu gebeurt het dat ganzen als gevolg van de vliegactiviteiten het reservaat verlaten en uitwijken naar de rond het Oude Land liggende landbouwpolders, waar ze terechtkomen op akkerbouwgewassen, met alle consequenties van dien. Tegenwoordig behoeven wij slechts de krant op te slaan om kennis te nemen van de in dit land heersende commotie over de relatie landbouw en ganzen. Maar goed, wat is de oplossing? Een proefprocedure? Dan kan men niet om de LVP heen. Maar die heeft andere zaken dan 'het milieu' aan het hoofd. Wie doet een oplossing aan de hand?

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdarn.